

יריעה י"ז

היריעה הי"ז - בחובות ימי הפורים. בחודש שנים עשר, הוא חודש אדר, בארבעה עשר בו ובחמשה עשר בו הם ימי משתה ושמחה, וקראם הכתוב פורים על שום הפור הוא הגורל, אשר הפיל המן הרשע שהיה נוטר איבת זקנו עמלק אשר פשע, כדי למצוא העת אשר יוכל להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים אשר בכל ממלכות אחשוורוש טף ונשים ביום אחד, לנקום נקמת זקנו מהם. והם לזכר הנס הגדול והנפלא אשר השיב השם יתברך רעת המן האגגי צורר היהודים על ראשו, ותלו אותו ואת בניו על העץ, ועשו בשונאיהם כרצונם והציל עני מחזק ממנו ועני ואביון מגוזלו, והוציאם לידי חרות ורווח והצלה על ידי מרדכי הצדיק ואסתר המלכה, ונהפך להם החודש מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב.

וקביעת ימי הפורים אף אם אינה מן התורה הנה תתחייב שמירתם בזמנם בכל שנה ושנה, אחר שהיתה בעצת הזקנים וראשי הגולה שהסכים עליהם הקדוש ברוך הוא, ממה שנכתבה המגילה בכלל ספרי הקודש. ועל זה כתוב במגילה: "קִיְמוּ וקבלו (וּקְבְּלוּ) הַיְּהוּדִים עֲלֵיהֶם וְעַל-זֶרְעָם וְעַל כָּל-הַנָּלוּיִם עֲלֵיהֶם, וְלֹא יַעֲבֹר לְהִיּוֹת עֲשִׂים אֶת שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה, בְּכַתְּבָם וּבְזִמְנָם: בְּכָל-שָׁנָה, וְשָׁנָה" (אסתר ט', כ"ז). והיה חיוב זה, כדי לזכור נסי השם יתברך, אשר עשה עמהם להפליא ולא נתנם טרף לשני אויביהם, בזמן שהיו תחת ידי אדונים קשים, ועל זה הנס העצום רמוז בתורה: "וְאֵף-גַּם-זֹאת בְּהִיּוֹתָם בְּאֶרֶץ אֲרִיִּיָּהֶם, לֹא-מֵאֲסָתִים וְלֹא-גַעְלָתִים לְכָלֵּתָם לְהַפֵּר בְּרִיתִי, אֲתָם: כִּי אֲנִי ה', אֱלֹהֵיהֶם" (ויקרא כ"ו, מ"ד).

ומחיוב זה אינו שום תוספת על הכתוב, אחר שהוא אינו אלא לזכור את טובותיו ולהלל ולשבח לשמו יתברך כעל כל אשר גמלנו ה' ורב טוב לבית ישראל. ולא יחשב לתוספת, אלא מה שלא בא עליו רמז מן הכתוב, ויהיה זה כענין הצומות אשר הסכים עליהם הקדוש ברוך הוא, ואדרבא רצה אותם כשאר ביארנו. וכמו שכתוב במגילה: "לְקַיֵּם אֶת-יְמֵי הַפָּרִים הָאֵלֶּה בְּזִמְנֵיהֶם, בְּאֶשֶׁר קִיֵּם עֲלֵיהֶם מֶרְדֵּכִי הַיְּהוּדִי וְאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה, וּבְאֶשֶׁר קִיְמוּ עַל-נַפְשָׁם, וְעַל-זֶרְעָם: דְּבָרֵי הַצּוֹמֹת, וְזִעְקָתָם" (אסתר ט', ל"א). שהם רומזים לד' צומות הקבועים כמו שכתב הרב בעל האדרת ז"ל: "גם יתכן שהטעם בו לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם אף על פי שלא נצטוו בתורה כמו שקיבלו את הצומות הד' עליהם לעשות אותם בזמנם, אף על פי שלא נצטוו בתורה, כי דבר שלא נצטוו בו בתורה הוא קשה שיקבלוהו כלל ישראל".

לכן הביא אל חיוב הפורים דומיא מהצומות, כי כמו שהצומות קיבלום עליהם ועושים אותם בזמנם, כן יקבלו הפורים עליהם לעשותם בזמנם, ע"כ. ואף על פי שיש לומר בו פירוש אחר והוא שיהיו הצומות רומזים אל הצומות שצמו בזמן הגזרה אשר קראה אסתר המלכה כמו שכתוב: "לֵךְ כָּנוֹס אֶת-כָּל-הַיְּהוּדִים הַנִּמְצָאִים בְּשׁוֹשׁוֹן, וְצוּמוּ עָלֶי וְאֶל-תֹּאכְלוּ וְאֶל-תִּשְׁתּוּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לַיְלָה וַיּוֹם" (אסתר ד', ט"ז). כדעת הר"ר לוי הלוי ז"ל כמו שהביאה הרב בעל האדרת נ"ע, הנה הפרוש הראשון יותר מתיישב בדעת כפי פשט הכתוב.

וחיוב ימי הפורים על פי הכתוב במגילה הוא בחודש אדר הבא אחר שבט שהוא החודש הי"ב, כמו שכתוב: **"וּבְשָׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ הוּא-חֹדֶשׁ אָדָר"** (אסתר ט', א'). וכן כתוב להיות בעצם חודש אדר כמו שאמר: **"לְקַיֵּם, עֲלֵיהֶם לְהִיטֹת עֲשִׂים אֶת יוֹם אֲרַבְּעָה עֶשֶׂר לְחֹדֶשׁ אָדָר, וְאֶת יוֹם-חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר בּוֹ"** (אסתר ט', כ"א). ואמר: **"בְּכָל-שָׁנָה, וְשָׁנָה"** רוצה לומר, שיהיו ימי הפורים בו בין בשנה פשוטה ובין בשנה מעוברת ואין להם שום תליה עם הפסח, שמפני זה יהיו נדחים בחודש י"ג שהוא ואדר בשנה מעוברת. ומה שנאמר: **"לְקַיֵּם אֶת-יְמֵי הַפָּרִים הָאֵלֶּה בְּזִמְנֵיהֶם"** (אסתר ט', ל"א), שזה מורה שיש לימי הפורים שני זמנים אין הכוונה בו על חודש אדר ראשון בשנה פשוטה ואדר שני בשנה המעוברת, אלא שיהיו קיימים ימי הפורים בשני הזמנים שהם בזמן הגלות ובזמן המלכות¹⁹. ולא יתבטלו לעתיד לבוא בימות המשיח כמו שיתבטלו הצומות הד' בעת ההיא. ולכן אמר קודם זה: **"לְהִיטֹת עֲשִׂים אֶת שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה, בְּכַתְּבָם וּבְזִמְנָם"** (אסתר ט', כ"ז). בלשון יחיד להורות כי זמן אחד להם בשנה ולא שניים. והסמך לו בכל שנה ושנה להיותה נכללת גם בשנה המעוברת שיהיו ימי הפורים גם בה בחודש י"ב, שהוא הזמן שלהם.

ועוד שזה יכול להיות בזמן הגלות שיכולה להיוודע השנה המעוברת על פי תיקון י"ט שנות המחזור, אבל בזמן המלכות, שכל השנים הן בחזקת פשוטות, ולא יתוודע המעוברת אלא בסוף חודש אדר על פי בלתי הראות האביב כאשר ציווה הכתוב איך יהיה. ואם לא יעשו פורים בזמנם שהוא חודש אדר ויקרה שיראה האביב בסופו, שאז בהכרח יהיה חודש הבא אחר אדר חודש ניסן, האם תתבטל מצוות האביב בשנה היא זה א"א. כי כן כתבו במגילה: **"וַיְמַי הַפּוֹרִים הָאֵלֶּה, לֹא יַעֲבִרוּ מִתּוֹךְ תִּהְיוּדִים, וְזָכְרָם, לֹא-יִסּוּף מִנְּעָרָם"** (אסתר ט', כ"ח). הנה נתבאר גם מן הכתוב גם מן השכל שחיוב הפורים הוא בחודש אדר ראשון בכל שנה ושנה אשר בו היה הנס, ולא בזולתו בשום זמן.

וכן אינו בחיוב לצום קודם הפורים, כי הצומות אשר קבעו בזמן הגזירה לא היו הלכה לדורות אלא הוראת שעה כדין בכל עת צרה בר מין, להיאסף בצום ובשקים ובתפילה ובתחנונים, כמו שכתוב: **"וְכִי תִבּוֹאוּ מִלַּחְמָה בָּאֲרָצְכֶם עַל הַצָּר הַצּוֹרֵר אֶתְכֶם וְהִרְעוּתֶם בַּחֲצוּצוֹת וּנְזַכְרְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאוֹיְבֵיכֶם"** (במדבר י', ט'). ואין זכירה לפני השם יתברך אלא על ידי תשובה ותענית, וכן **"קִדְּשׁוּ צוּם קִרְאוּ עֲצֵרָה: אִסְפוּ עִם קִדְּשׁוּ קֹהֵל קִבְּצוּ זִקְנֵי אִסְפוּ עוֹלָלִים וַיּוֹנְקֵי שְׂדִים"** (יואל ב' ט"ו-ט"ז).

ואחר עבור הצרה בעזרת השם, לא יתחייבו עוד לצום, אלא להודות ולהלל לה' כי טוב כי לעולם חסדו. וכן הענין בצום אסתר כי אחר שעלו בזכרון השם יתברך והושיעם מאויביהם מה להם לזעוק עוד, אלא לרנן ולזמר לשמו יתברך ולשמוח ביום ההצלה, כענין **"זֶה-הַיּוֹם, עֲשֵׂה ה' ; נִגִּילָה וְנִשְׁמָחָה בּוֹ"** (תהלים קי"ח, כ"ד). וכמו שכתוב במגילה: **"וַיַּחְדֹּשׁ אֶשֶׁר נִהְפַךְ לָהֶם מִגֹּן לְשִׁמְחָה, וּמִאֲבָל לַיּוֹם טוֹב"** (אסתר ט', כ"ב). ועוד כי הצום לא היה בערב פורים אלא היה בניסן שנה אחת קודם ההצלה, ואין מן הדרך להעתיק צום קבוע מזמנו אף שלא קבעוהו לדורות. ועוד

¹⁹ במחילה מכבוד המחבר הריבוי של מלת "בזמניהם", ישוב אל הפורים או אל ימי הפורים אשר בלשון רבים ומה שנכתב בזמנם בלשון יחיד הוא מפני שהזמן הוא המתייחס פה אל "היום" אשר בו נכתבו הספרים ונשלחו אל כל הערים. והם נחתמו ונשלחו ביום אחד.

כי הצום היה שלושה ימים לילה ויום, ולפי זה יתחייב לצום כמו שצמו אז. ואין לנו צומות המועתקים דור אחר דור, אלא הד' צומות הידועים בלבד. ואם יתחייב צום אסתר יהיו חמישה, ולא נשמע זה לא בכתוב ולא בפי שום חכם. ומה שכתוב: **"וְכַאֲשֶׁר קִיָּמוּ עַל-נַפְשָׁם, וְעַל-זֶרְעָם: דְּבָרֵי הַצּוּמוֹת, וְנִצְעָקְתִּים"** (אסתר ט', ל"א) כבר ביארנו לעיל שהוא עונה על צומות החורבן ולא על הצומות שצמו בזמן הגזרה. ועוד אם יתחייב מזה הפסוק לצום צום אסתר יתחייב לצום כל הימים אשר צמו בזמן הגזרה כי כן אמר הצומות בלשון רבים. והראיה לביטול צום אסתר מן הכתוב אחר עבור הצרה היא ממה שיתבטלו הד' צומות בביאת הגואל כמיועד מפי הנביא עליו השלום: **"צוֹם הָרִבְעִי"** וכו', **"יְהִיָּה לְבֵית-יְהוּדָה לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה"** (זכריה ח', י"ט). וכמו שאחר ביאת הגואל לא נתחייב לצום עוד בצומות ההם, כן לא נתחייב לצום צום אסתר אחר שרווח והצלה עמדו ליהודים.

ולחיוב שמחת ימי הפורים אסרו החכמים עליהם השלום המלאכה בהם לא כימי שנאסרה בהם המלאכה מן הכתוב אלא כימי חולי המועד, וגדרו אותה במה שלא יצלח העוסק במעשה ידיו כמו מן שבעה באב עד עשרה באב באומרים: **"העושה מלאכה בפורים ובאיכה, אינו רואה סימן ברכה"**. כי החיוב בימי הפורים להיות בעסק משתה ושמחה שנאמר: **"לַעֲשׂוֹת אוֹתָם, יְמֵי מִשְׁתָּה וְשִׁמְחָה"** (אסתר ט', כ"ב). ומכלל שמחת הפורים כמו שיתחייב אדם בשמחת עצמו, כך יתחייב לשמח זולתו ובפרט לעניים ואביונים, ואין נפש העני שמחה אלא בנתינת דבר לידו. לכן אמרו לעשות אותם ימי משתה ושמחה הסמיך אליו ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים.

בשבת הסמוכה לפורים תתחייב קריאת הקדושות אשר יסדו חכמינו עליהם שלום ביחוד ביום זה, ואחר קריאת הפרשה וההפטר תחוייב קריאת זמר **"אברך את ה' ואומר לכבודו"** להר"ר משה הלוי הקדוש נ"ע. ובמוצאי שבת מזמור **"ארוממך ה' כי דיליתני"** וקריאת המגילה. וכל זאת כדי להרבות השמחה, שכמו שמשנכנס אב ממעטין בשמחה, כך משנכנס אדר מפליגין בשמחה.

בימי הפורים יחוייב להביא בתפילה התוספות שהורו חכמים עליהם השלום ובפרט הענין מהמגילה שהוא כמו ענין כל מועד במועדו, ובערב ובבוקר של יום ראשון. ובבוקר לבד של יום שני אחר התפילה תחוייב קריאת המגילה כמו שכתב הר"ר יהודה גיבור נ"ע בספר מנחת יהודה וז"ל: **"וימי פורים תקרא, מגילה הברה, שלושה בספירה, וחובה לגברים"**. ולפי שהיה בחיוב לקרוא אותה גם בליל שני הוא הנקרא ליל הסעודה, ולא ראו החכמים לנהוג קריאתה בלילה שאפשר להימצא אנשים שתויי יין ממשתה הפורים. ומסיבה זו לא יוכלו לכוון בה כראוי, כי צריכה בה כוונה ראויה כקריאת ספר התורה. לכן הקדימו קריאתה במוצאי שבת הסמוך לפורים, ולא שפטרו בלילה הוא ממקרא מגילה. ואחר המגילה חייבו לקרוא ענין **"ויבוא עמלק"** עד סוף הסדר, ולחבר אליו מהנביאים ענין מתייחס לענין ההוא, ונראה שהוא עומד במקום פרשה והפטרה, ולפי זה מהראוי היה לקרוא הענין מספר תורה כמו בימי המועדים והחלק מהנביאים במקום הפטרה, כי גם ימי הפורים ימים טובים הם וכמו שכתוב: **"וּמֵאֲבָל לְיוֹם טוֹב"** (אסתר ט', כ"ב). אלא שלא נתנהגו בכך, ואולי בזמן קדום היה המנהג כן ובמשך הזמן נשתנה למנהג אשר אנחנו נוהגים היום. אחר כן תחוייב קריאת השבח לבעל השבח הנצחי והוא כדי להודות לטובות השם יתברך אשר עשה עמנו להפליא, ולהזכיר שם מרדכי היהודי ואסתר המלכה לטובה, שעל ידיהם היתה תחילת הנס ותכליתו כאמור: **"זָכַר צְדִיק, לְבִרְכָּה"** (משלי י', ז).